

Verkostojen toimivuus ja alueen kilpailukyky

Arvio Reija Linnamaan väitöskirjasta: Verkostojen toimivuus ja alueen kilpailukyky. Hausjulkaisuja 1/2004.

Reija Linnamaan 11.9.2004 tarkastettu väitöskirja keskittyy pohdiskelemaan miten verkostojen toimivuuteen vaikuttavia tekijöitä voidaan jäsentää ja edistää verkostojen toimivuutta alueen kilpailukykyyn kehittämässä. Vaikka väitöskirjan pohjalla oleva tutkimus on tehty 1990-luvun jälkipuoliskolla, voidaan aihetta pitää edelleen mitä suuremmissa määrin ajankohtaisena. Aluekehittämisessä on tutkimuksen mukaan korostunut 1990-luvulta lähtien nimenomaisesti kilpailukykyyn kehittäminen, verkostomainen toiminta ja usko erilaisiin strategioihin ja ohjelmiin. Uudet painotukset ovat merkinneet muutoksia kehittäjiin ajattelu- ja toimintatavoissa. On havaittu, että ilman verkostomaista yhteistoimintaa aikaansaannokset jäävät helposti vähäisiksi. Siitä huolimatta verkostojen toimivuuden kehittämiseen sinällään ei ole juurikaan vielä kiinnitetty huomiota.

Linnamaan väitöskirja pyrkii korjaamaan tilannetta osaltaan. Se koostuu kahdesta osasta. Teoksen II osa rakentuu viidestä erillisestä osatutkimuksesta ja osa I näiden sisällöllisestä yhteenvedosta. Linnamaa tarkastelee tutkimuksessaan kuutta osaongelmaa. Hän ottaa ensin huomion kohteeksi, miten toimintaympäristön muutokset vaikuttavat alueen kilpailukykyyn kehittämisen toimintatapoihin ja mistä tekijöistä alueen kilpailukyky muodostuu. Tästä Linnamaa siirtyy pohtimaan sitä, mistä tekijöistä yhteistoimintaprosessin laatu koostuu ja miten se voi vaikuttaa alueen kilpailukykyyn. Seuraavaksi tutkija kysyy, mitä verkostojen johtaminen on ja miten verkostojen johtamisella voidaan vaikuttaa verkostojen toimivuuteen ja miten verkostojen johtaminen ilmenee kehittämistyössä. Lopuksi huomiota kiinnitetään kysymykseen, miten alueen kilpailukykyyn kehittäjäverkostojen toimintatapoja tulisi kehittää, jotta verkostot voisivat lisätä alueen kilpailukykyä.

Linnamaan väitöskirjaan sisällytettyjen artikke-

lien teemana on pohdiskella erilaisia alueellisia kehitysprosesseja. Tutkimus muodostaa selkeän kokonaisuuden, jossa sen osa-artikkelit tuovat verkostoajatteluun erilaisia lähtökohtia, painottaen kilpailukykyä, laatua ja johtajuutta osana alueellista kehittämistä. Työstä huokuu pitkäaikainen kiinnostus käsillä olevaan aihealueeseen.

Alueen kilpailukykyyn kehittämistä ja verkostomaista toimintaa koskeva empiirinen aineisto on hankittu Oulun, Seinäjoen, Etelä-Pohjanmaan ja Jyväskylän seuduilta. Aineisto on pohjattu yhteensä 134 aihepiiriä käsittelevään haastatteluuun. Näiden lisäksi lähteinä on käytetty alueiden kehittämisasiakirjoja.

Tutkimuksen kohdealueet kuvaavat kiintoisasti aluekehittämisen onnistumisia ja epäonnistumisia. Linnamaan tutkimus tuo tuoreen näkökulman alueen kilpailukykyyn tutkimukseen. Siinä nostetaan esiin verkostojen toimivuus yhtenä kilpailukykyyn vaikuttavana elementtinä. Toisin sanoen samanlaisena resurssina kuin esimerkiksi alueen yritykset ja niiden kilpailukyky tai infrastruktuuri.

Tutkimuksen teoriaosassa Linnamaa esittelee tunnetuimpia verkostotyyppisiä ja koulukuntia. Hän pohdiskelee työssään myös verkostojen alueellista ulottuvuutta. Mielenkiinto tutkimuksessa kohdistuu tässä erityisesti siihen, onko verkostojen klusteriteoreettisesta tutkimuksesta löydettävissä viestejä alueen kehittäjäverkoston toimivuuden edistämiseen.

Mikä sitten on verkosto? Verkostokäsite on alun alkaen peräisin sosiaaliantropologiasta, jossa käsitettä on käytetty sosiaalisten suhteiden rakenteiden luonnehdinnassa (Araujo & Easton 1996.) Käsitettä kuvatessaan tekijä viittaa Smedlundin luonnehdintaan, jonka mukaan verkostoissa on kyse kokonaisuudesta, jossa kaksi itsenäistä toimijaa ovat lähempänä toisiaan verkoston kautta kuin ilman sitä (Smedlund 2003, 5.)

Linnamaa käsittelee työssään edellisen lisäksi

myös policy-tyyppisiä verkostoja hallinta-ajattelun ilmentymänä. Mayntzin mukaan käsite policy-verkosto viestittää todellista muutosta politiikan tekemisessä. Policy-verkostoissa huomio kiinnittyy tapaan, jolla toimintapolitiikat muodostuvat ja toteutuvat verkostossa. Kiinnostuksen kohteina ovat tekijät, jotka johtavat toiminnan onnistumisiin ja epäonnistumisiin suhteessa yksilöiden ja instituutioiden vuorovaikutukseen (Cooke 1996, 32.)

Tutkimuksessa huomion kohteeksi on valittu kehittäjäverkostoissa tapahtuvan yhteistyön toimivuus. Tähän sovitettuna Linnamaa näkee verkostoitumisen vastavuoroisena, ei-hierarkkisten vuorovaikutussuhteiden merkityksen kasvuna, toimijoiden lisääntyneenä keskinäisriippuvuutena sekä tämän riippuvuuden oivaltamisena ja hyväksymisenä. Tekijä määrittää verkoston tätä silmällä pitäen eriasteisesti ja eri tavoin vakiintuneiksi sosiaalisiksi suhteiksi toisistaan riippuvaisten toimijoiden välillä, jotka ovat organisoituneet yhteisen intressin ympärille. Toisena verkostoihin liittyvänä ominaisuutena Linnamaa korostaa verkostoon kuuluvien toimijoiden välistä luottamusta. (Linnamaa & Sotarauta 2002).

Tutkimus korostaa verkostojen johtamisen tärkeyttä aluekehittämisessä. Verkostoja on perinteisesti pidetty toimintatapana, jossa ei ole hierarkioita eikä kukaan johda ketään. Kuitenkin toimiakseen myös verkostot vaativat jonkin tyyppistä johtamista. Verkostojen johtamisessa olennaiseksi nousee verkostomaisen rakenteen johtamiskontekstin erilaisuuden tunnistaminen suhteessa yhden organisaation johtamiseen.

Linnamaan tutkimus tuo kiintoisalla tavalla yhteen eri tutkimusperinteistä lähtöisin olevia käsitteitä. Tutkimuksen tuloksena esitellään malli verkostojen toimivuuteen vaikuttavista tekijöistä. Vastauksena kysymykseen, miten edistää verkostojen toimivuutta, tekijä on esittänyt johtopäätöksinään mm. seuraavia seikkoja.

Toimintaympäristön muutokset ovat vaikuttaneet siihen, että alueiden välinen kilpailu on kiristynyt ja kilpailukyvyyn tietoiset kehittämistoimenpiteet ovat lisääntyneet. Kilpailukyvyyn kehittämistä on tullut kokonaisvaltaista, useamman tekijän samanaikaista huomioon ottamista vaativaa toimintaa. Alueen kilpailukyvyyn kehittäminen on aiempaa selvemmin usean toimijan yhteistyötä edellyttävää, verkostomaista toimintaa.

Mistä kilpailukykyisyys sitten muodostuu? Tähän vaikuttavina tekijöinä teoksessa nostetaan

osatekijöinä esiin ennen muuta infrastruktuuri, yritykset, inhimilliset voimavarat, asuin- ja elinympäristön laatu, instituutiot ja toimiva kehittäjäverkosto sekä verkostoihin kuuluminen. Teoksessa esitettyä mallia on täydennetty vielä imagolla ja luovalla jännitteellä.

Tutkija näkee yhteistoimintaprosessien laadun koostuvan ennen muuta seuraavista tekijöistä: verkoston kyvystä reagoida joustavasti ja nopeasti sekä kyvystä mobilisoida resursseja ja tarttua tulevaisuuden mahdollisuuksiin. Keskeisimmiksi laatutekijöiksi tässä hän näkee informaation kulun, verkostosta saatavan lisäarvon, toimijoiden sitoutumisen, päämäärien samansuuntaisuuden, verkostossa tapahtuva oppimisen, foorumien määrän sekä toimijoiden välisen luottamuksen ja työnjaon. Näihin kaikkiin vaikuttavina tekijöinä tutkimuksessa nostetaan esiin kaksi avaintekijää: strategisuus ja organisointi.

Teokseen on saatu mahdutettua monia mielenkiintoisia tämän päivän menestystekijöihin kuuluvia näkökulmia verkostomaisesta työskentelystä ja sen johtamisesta. Johtaminen on nähty tutkimuksessa keskeisenä keinona vaikuttaa yhteistoimintaprosessien laatuun. Verkostojen johtamiseen yhdistyy monia tuttuja elementtejä, kuten visionäärinen ja strateginen johtaminen, alueen kilpailukyvyyn kehittämisresurssien johtaminen sekä instituutioiden luominen ja tukeminen.

Linnamaa tulee tutkimuksessaan siihen tulokseen, että alueen kilpailukykyä voitaisiin lisätä kilpailukyvyyn kehittämisverkostojen toimintatapoja kehittämällä sekä kiinnittämällä erityistä huomiota prosessien dynamiikkaan ja johtamiseen. Yhtä tärkeiksi hän näkee osumisen kehittämisessä nopeasti oikeaan, luovan jännitteen hyödyntämisen sekä lyhyen aikavälin onnistumisen tunteiden synnyttämisen motivaation säilyttämiseksi.

On helppo arvioida, että vaikka tutkimuksen huomion kohteena on alueiden kehittäminen, on sillä arvoa myös muiden alojen yhteistyön kehittämiseksi. Teos antaa herätteitä ja ideoita paitsi aihepiiriä sivuavalle tutkimukselle, myös käytännön verkostotyön kehittämiseksi ja yhteistoiminnan järjestämiseksi monilla eri aloilla.

Jyrki Wasastjerna

LÄHTEET

- Araujo L. & Easton G. (1996) Networks in Socioeconomic Systems. A Critical Review. Teoksessa Iacobucci D. (toim.) Networks in marketing, 63-107. Sage Publications.
- Cooke p. (1996) Policy Networks, Innovation Networks and regional Policy: A Review of the Literature and an Example from South Wales. Teoksessa Heinelt H. & Randall S. (toim.) Policy Networks and European Structural Funds, 26-45. Avebury.
- Linnamaa R. & Sotarauta M. (2000) Verkostojen utopia ja arki: Tutkimus Etelä-Pohjanmaan kehittäjäverkosta. Sente-julkaisu 7/2000. Tampere.
- Mayntz R. (1991) Policy networks empirical evidence and theoretical considerations. Campus. Frankfurt am Main.
- Oinas P. & Packalén A. (1998) Strategisten verkostojen neljä tyyppiä - täydennys aluekehityksen tutkimukseen. terra vol. 110, no 2, 69-78.
- Smediund A. (2003) Yritysten väliset verkostot tietojohdattamisen näkökulmasta. teoriaosuus. Kurssimateriaali - Tietojohdattaminen, innovaatiot ja kansallinen kilpailukyky. Lappeenrannan teknillinen yliopisto, kauppateiden osasto.